

Fallgruven

Hvordan vi avdekket at 120 mill. kroner av fellesskapets midler forsvant i selskapsstrukturen og nettverket til en Interpol-etterlyst russer.

SKUP 2018
Metoderapport
Aftenposten

Praktisk informasjon	1
Sammendrag	2
Siv Jensen dukker opp i bankdokumenter	3
Organisering av arbeidet	3
Metoder og funnene de ga oss	4
Åpne nettsøk, bakgrunnsinformasjon og samling av løse tråder	4
Innsyn i offentlige dokumenter og én milliard fra norske skattebetalere	4
Kartleggingen av selskapsstrukturen og regnskapsanalyse	5
Samarbeid lokalt og internasjonalt	7
Svindeletterlyst med luksusvilla i Florida	8
Jakten på russiske offentlige dokumenter og gruvelisenser	10
Pengene som forsvant og “the smoking gun” på Kypros	11
Spøkelseskontorene	12
På seiltur fra Interpol	13
Modellen som overtok et gruveimperium	14
Hva skjer egentlig i Altai?	15
Finanstilsynstoppen i skatteparadis	16
Blindspor og avgrensning underveis	16
Kilder, samtidig imøtegåelse og utfordringer	17
Kontoret som forsvant og et kranglete advokatselskap	17
Hun som fikk skylden	18
Risikoen ved å bruke russiske kilder	18
Om å være kritisk til egne funn	19
Spesielle erfaringer	19
Å bruke kildemateriale som ikke er ment for offentligheten	19
Internasjonalt samarbeid og verdien av å bidra	19
Journalist-attentatet på Malta	20
Konsekvenser og avslutning	20

Praktisk informasjon

Innsendere:

Per Anders Johansen	per.anders.johansen@aftenposten.no
Henning Carr Ekroll	henning.carr.ekroll@aftenposten.no
Nina Selbo Torset	nina.selbo.torset@aftenposten.no
Andreas Bakke Foss	andreas.bakke.foss@aftenposten.no

Takk til:

Hanne W. Lier, John Borg, Jyri Hanninen, Sergej Kanev, Matthew Caruana Galizia, International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ) og Süddeutsche Zeitung.

Redaksjon:

Aftenposten
Akersgata 55, 0180 Oslo

Kontaktperson:

Aftenposten v/ Henning Carr Ekroll henning@aftenposten.no

Publisert:

7. november 2017.

Saker:

Publiserte saker på ap.no. Tilgang til gjestebrukerkonto er tilsendt.

07.11.17: Aftenposten avslører: Norskfinansierte storbank investerte 120 offentlige millioner i russisk gruveselskap. Nå er pengene borte. <https://www.aftenposten.no/okonomi/i/1ObWI/Fallgruven>

Engelsk versjon: <https://www.aftenposten.no/osloby/i/JPyL4/The-Money-Miners>

08.11.17: Sjefen i Maltas finanstilsyn knyttes til selskapsstruktur der offentlige millioner forsvant. <https://www.aftenposten.no/okonomi/i/zR26O/Sjefen-i-Maltas-finanstilsyn-knyttes-til-selskapsstruktur-der-offentlige-millioner-forsvant>

Vedlegg: PDF-kopi av publiserte avissaker

Sammendrag

Høsten 2017 avslørte Aftenposten hvordan den offentlige utviklingsbanken [Den europeiske banken for gjenoppbygging og utvikling \(EBRD\)](#) gjennom tre år hadde overført totalt tilsvarende 120 millioner kroner til et angivelig gruveselskap med en Interpol-etterlyst og beryktet russisk raider og forretningsmann på eiersiden. Banken er finansiert med skattepenger fra Norge og en rekke andre vestlige land.

Vi avdekket hvordan offentlige midler forsvant videre i kamuflerte og kraftig oppblåste betalinger kanalisert via anonyme skallselskaper i skatteparadis, mens de ambisiøse planene presentert for investorene endte som luftslott. Vi fant ut hvem som sto bak og avslørte metoder brukt for å tømme selskapet for penger. Dette gjorde vi ved å kartlegge og analysere regnskaper, selskapsstrukturer, eierforhold, personer, pengestrømmer og innhold i offentlige dokumenter og databaser fra en rekke land. Vi kartla at virksomheten endte i hendene til en 28 år gammel russisk fotomodell i San Diego, og at lederen for finanstilsynet på Malta var involvert i selskapsstrukturen gjennom en dobbeltrolle og et styreverv i skatteparadiset De britiske jomfruøyene. Vi avdekket også hvordan den Interpol-etterlyste eieren hadde en luksusbolig i Florida og en luksusyacht som seilte mellom europeiske havner etter at han ble internasjonalt etterlyst.

EBRD løftet frem åpenhet, etikk og høy integritet som viktige verdier, og hevdet å være aktive eiere når de investerte. Vi fant at EBRDs strenge krav til risikoanalyse, selskapskontroll og investeringsoppfølging hadde sviktet fullstendig.

Arbeidet vårt resulterte i medieoppslag i en rekke land. EU-parlamentet har nå vedtatt nye regler for å styrke kontrollen av offentlige midler til EBRD og hvordan disse disponeres.

Siv Jensen dukker opp i bankdokumenter

I 2017 har Aftenposten vært en del av samarbeidet om å granske dokumentlekkasjen Paradise Papers, som er koordinert gjennom International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ). I den innledende researchfasen i Paradise Papers gjorde vi en rekke automatiserte søk der vi matchet ulike lister over nordmenn mot det lekkede materialet fra advokatselskapet Appleby. Dette inkluderte blant annet oversikter over norske folkevalgte og sentrale byråkrater. Under vaskingen av dataene oppdaget vi at Frp-leder og finansminister Siv Jensen figurerte i tilknytning til den for oss nokså ukjente utviklingsbanken Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD).

Tilknytningen isolert sett var udramatisk og hadde en logisk forklaring: Norge er blant landene som eier og finansierer banken. Derfor har Siv Jensen, som finansminister, formelt sett figurert som en representant for bankens øverste styrende organ - Board of Governors. Appleby har hatt EBRD som kunde, dermed dukket navnet hennes opp i et generisk dokument om bankens ledelse. Men dette gjorde oss nysgjerrige på EBRD. Hvem var denne for oss anonyme organisasjonen der Norge er eier og en av aktørene som bidrar med penger?

Vi gjorde noen flere grunnleggende undersøkelser om banken og oppdaget at den forvalter enorme verdier med opphav fra skattebetalerne i en rekke vestlige land, også fra Norge. Totalt er 64 land og EU deleiere i EBRD, som har som mandat å fremme markedsøkonomi, demokrati og åpenhet i tidligere sovjetstater, gjennom investeringer og utlånsvirksomhet. En rekke av mottakerlandene har i årevis markert seg høyt på listen over verdens mest korrupte stater¹. Det krever følgelig en spesiell årvåkenhet å drive investeringsvirksomhet slike steder, spesielt når man forvalter offentlige penger.

I august/september 2017 var vi i en tidlig researchfase der vi undersøkte en rekke mulige spor i tilknytning til Paradise Papers. I det internasjonale forumet der ICIJs medlemmer koordinerte arbeidet, var det en post som tok for seg EBRD. Her ble selskapet Imperial Mining Holding Limited (IMHL) nevnt for første gang. I EBRDs offentlige prosjektdatabase ble det omtalt at selskapet, som var oppgitt å skulle drive med gruvevirksomhet i Russland og Mongolia, hadde mottatt 21 millioner dollar fra EBRD - tilsvarende 120 millioner kroner i det aktuelle tidsrommet. På ICIJ-forumet handlet diskusjonen om dette kunne være i strid med sanksjonene mot Russland, som ble innført i kjølvannet av landets annektering av Krim-halvøya i 2014. Men konklusjonen var at investeringen uansett var gjort før sanksjonene trådte i kraft, og dette sporet rant ut i sanden.

Men vi var fremdeles nysgjerrige. I EBRDs offentlige database lå et såkalt [Project Summary Document \(PSD\)](#) om IMHL. Et slikt dokument skal utarbeides for prosjekter banken investerer i. Her fremkom det at selskapets forretningsmodell var utvinning av metallene kobolt og kobber i Sentral-Asia - og at det var registrert i det velkjente skatteparadiset Isle of Man. Kontorene ble oppgitt å ligge i Moskva. Det var ikke nevnt hvem eierne bak selskapet var. Hvorfor var selskapsstrukturen organisert på denne måten - og hvem sto bak?

Organisering av arbeidet

Arbeidet med denne saken pågikk parallelt med flere saker som på ulike måter hadde en tilknytning til Paradise Papers-universet, og tidsperspektivet strekker seg omtrent fra august til november 2017. Etterhvert som researcharbeidet skred frem justerte vi prioriteringene og forkastet flere andre saker i samråd med reportasjeleder Hanne W. Lier. Da vi så at EBRD-sporet hadde noe for seg, prioriterte vi dette, sammen med noen andre prosjekter. Vi som jobbet i kjernegruppen, avtalte underveis hvem som hadde hovedansvaret for å lande de ulike sakene, samtidig som vi satte av kortere tidsperioder der hele

¹ Basert på Transparency Internationals Corruption Perceptions Index.

gruppen intensivt jobbet med et prosjekt. Det gjorde det mulig for oss å legge fra oss saker noen dager og komme tilbake og se på disse med nye, friske øyne, noe som var nyttig.

Metoder og funnene de ga oss

Vi har i arbeidet med å komme til bunns i de faktiske forhold brukt en rekke ulike metoder. Disse spenner fra gjennomgang og analyse av regnskapstall, årsrapporter, aksjonæroversikter og aksjetransaksjoner, dokumenter fra ulike selskapsregistre, saksdokumenter og andre offentlige databaser i en rekke land, til gjennomgang av satellittbilder, historiske data fra nettsider, kartlegging og analyser av innhold i sosiale medier og kartlegging av AIS-data (posisjoneringsdata fra fartøy), men også tradisjonelt og oppsøkende kildearbeid. Vi vil redegjøre nærmere for de ulike metodene i de påfølgende kapitlene.

Åpne nettsøk, bakgrunnsinformasjon og samling av løse tråder

Noen Google-søk avdekket at Imperial Mining Holding Limited (IMHL) hadde en nettside. Denne fremsto som nokså enkel og var ikke oppdatert siden 24. desember 2011. Noen av lenkene var døde, men lot seg rekonstruere ved å bruke [Wayback Machine](#), en nettbasert cache-tjeneste som mellomlagrer nettsider ved jevne mellomrom. På en av undersidene fantes det et bildegalleri med noen få bilder av anonyme menn som tilsynelatende undersøkte det som fremsto som en gruve. Bildene virket såpass pussige i sin form at vi gjorde et omvendt Google-bildesøk for å undersøke om de kunne være stjålet fra et annet sted (eller stockphotos), men resultatet var negativt.

Det var mulig å hente ut noe substansiell informasjon. På en av nettsidene tilknyttet selskapet ble det trukket frem at EBRD hadde investert og gått inn på eiersiden. Andre aksjonærer dukket opp i det som fremsto som pressemeldinger fra 2010: Blant disse var Americo Resources LC og IM International, et selskap registrert i skatteparadiset Caymanøyene, samt ACP Special Situations No 2 Limited, som var registrert i et annet beryktet skatteparadis - De britiske jomfruøyene.

EBRD hadde ikke bare investert offentlige penger i et selskap som var registrert i et skatteparadis, men andre eierne fremsto som lyssky aktører som hadde gjemt seg i enda mer lukkede skatteparadis. Hvem var disse?

Innsyn i offentlige dokumenter og én milliard fra norske skattebetalere

Vi søkte underveis innsyn i offentlige dokumenter som involverer EBRD, slik at vi kunne få et bedre innblikk i bankens virksomhet og hvordan norske myndigheter involverer seg i driften, hvordan den finansieres og de formelle relasjonene til norske myndigheter. Her gjorde vi søk i Offentlig elektronisk postjournal (OEP). Gjennom søk og gjennomgang av dokumenttråder her fikk vi oversikt over relevante journalførte dokumenter. Det vi fikk innsyn i, ga et godt innblikk i dialogen norske myndigheter førte og hadde ført med ledelsen i EBRD. Fra Finansdepartementet, Utenriksdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet ba vi om en oversikt over hvor mye penger Norge hadde bidratt med til EBRD og prosjekter tilknyttet banken. Det var ikke småpenger:

Rundt én milliard norske skatte kroner var overført til banken i ren investeringskapital. I tillegg var 300 millioner overført til ulike prosjekter gjennom UD's tilskuddssystem.

Beskrivelsen i EBRD's database ga kun en overordnet oppsummering av prosjektet. Fra EBRD's hovedkontor i London ba vi om innsyn i dokumentene fra møtet der Imperial Mining-investeringen ble behandlet, men den offentlige dokumentasjonen begrenset seg til en enkelt protokolloppsummering fra styremøtet i januar 2008, uten underlagsdokumenter eller referat. Den manglende muligheten til å få innsyn i mer detaljerte saksbehandlingsdokumenter skulle vise seg å bli

en utfordring. Det samme gjelder bankens manglende vilje til å bidra med opplysninger eller svare på spørsmål. Dette var et paradoks, gitt at nettopp åpenhet var en verdi EBRD løftet frem omtalen av sin egen virksomhet.²

Vi gikk gjennom mer generelle styrings- og stiftelsesdokumenter som tok for seg bankens driftsform. Disse ga et innblikk i hvordan banken utreder og gjennomfører sine investeringsbeslutninger. Dette, sammen med en bakgrunnsamtale med en sentral kilde, gjorde at vi visste at banken formelt sett opererte med svært strenge krav, og at den hadde en større avdeling som drev med risikoanalyse. Det skulle gjøre det vi oppdaget i løpet av arbeidet spesielt oppsiktsvekkende. Funnene våre bekreftet at bankens såkalte “due diligence³”-prosess hadde sviktet fullstendig.

Kartleggingen av selskapsstrukturen og regnskapsanalyse

Med utgangspunkt i IMHL, som var registrert på Isle of Man, og aksjonærselskapene, kunne vi starte arbeidet med å kartlegge eierstrukturen. Isle of Man har et selskapsregister, ikke ulikt det vi i Norge kjenner som Brønnøysundregistrene, der man kan betale for å få ut offentlige dokumenter som gir et innblikk i selskapets virksomhet og historikk.

I tillegg gjorde vi søk på de andre aksjonærselskapene i [OpenCorporates](#). Dette er en internasjonal søkemotor som samler data fra ulike selskapsregistre og og raskt gir et godt overblikk over oppføringer i respektive land. Herfra kan man ta seg videre til de nasjonale registrene, der man kan få ut det som måtte finnes av tilgjengelig dokumentasjon gjennom mer eller mindre kronglete innsynsprosesser. Gjennomgående er det en utfordring ved de mer aggressive skatteparadisene at det som finnes av dokumentasjon, er begrenset. I noen land må man betale tildels ganske høye gebyr for innsyn i dokumenter som i Norge er gratis tilgjengelig for alle.

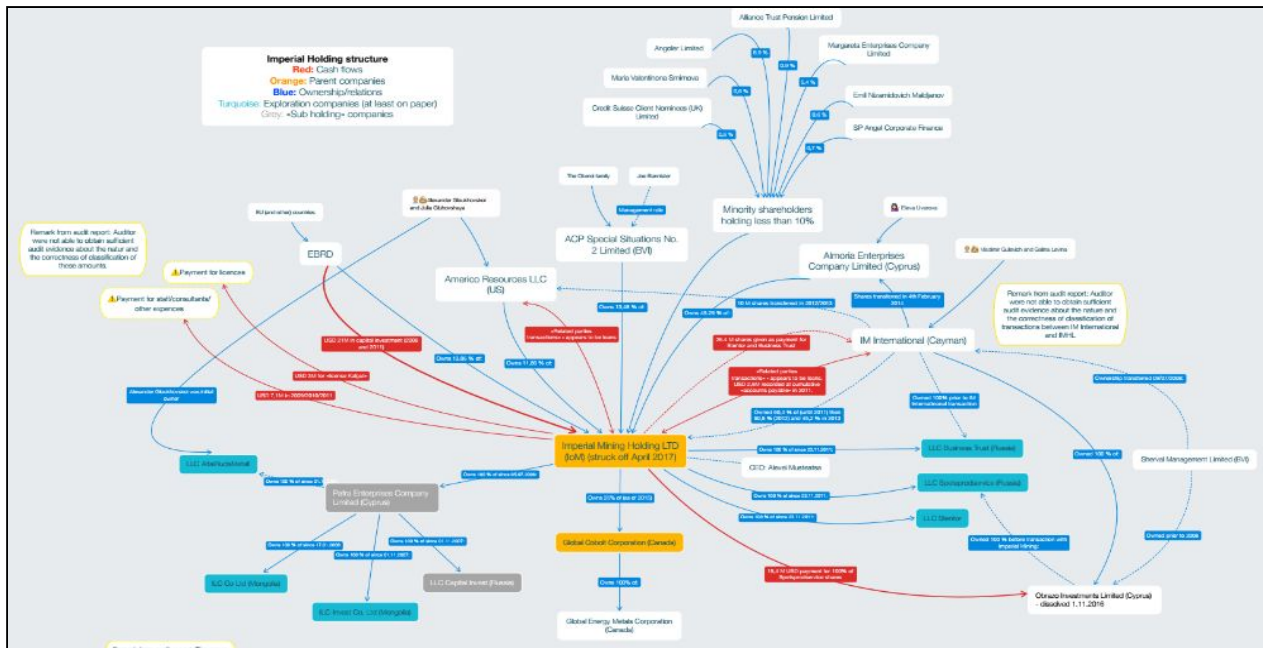
Et annet viktig verktøy var søk i ICIJs krypterte database. Denne inneholder filene som var lekket fra Applebys kundedatabase. Dette var en sentral del av lekkasjene som totalt sett utgjør Paradise Papers. Søk på Imperial Mining Holding ga en rekke treff - svært mange i større regneark som utgjorde kundeoversikter. Appleby hadde i en periode fra 2013 fungert som IMHLs agent på Isle Of Man. Dette innebar i praksis at de fungerte som selskapets lokale representant og håndterte formaliteter og papirarbeid, noe som var nødvendig ettersom IMHLs kontoradresse var oppført i Russland.

I denne databasen fant vi også interessante e-poster mellom IMHLs representant i Russland og Appleby. Flere av epostene inneholdt vedlegg som skulle bli nyttige underveis.

Kombinasjonen av dette arbeidet gjorde at vi etterhvert satt på et omfattende materiale av årsberetninger, revisorberetninger, stiftelsesdokumenter og aksjonæroversikter. Det tok ikke lang tid før vi måtte erkjenne at vi her sto overfor en nokså komplisert selskapsstruktur, og for hver dør vi åpnet, dukket det opp nye spor. Vi fant hele tiden nye navn på tilknyttede selskaper og eiere. For å ha oversikt over impliserte aktører og viktige pengestrømmer etterhvert som arbeidet skred frem, brukte vi [Mindnode](#), et hyggelig priset tankekart-verktøy der man kan bygge strukturer og lenke sammen ulike filer. Dette ble uvurderlig gjennom hele arbeidsprosessen, både som et arbeidsdokument og som referanse når vi senere skulle visualisere deler av eierstrukturene og pengestrømmene for publisering.

² <http://www.ebrd.com/ebird-transparency-and-accountability.html>

³ Selskapsgjennomgang, [engelsk](#) *due diligence*, er en arbeidsprosess og metode for å samle inn og analysere informasjon om et selskap.

Over: Dette viser hvordan kartleggingen vår av IMHL-systemet så ut i tankekart-fremvisningen i Mindnote. De oransje boksene er morselskaper, de turkise holdingselskaper (som typisk holder en gruve-/letelisisens) de grå boksene er utgjør et nytt nivå av eierselskaper, de blå boksene og linkene forklarer eierforhold, de røde pilene er sentrale pengestrømmer. De hvite boksene øverst er eiere i morselskapet IMHL. Vi utarbeidet dette strukturkartet på engelsk, slik at vi kunne dele det med våre internasjonale samarbeidspartere i ICIJ.

I selskapets årsberetning fremkom det at IMHL hadde en rekke datterselskaper i land som Russland og Kypros, og da vi undersøkte disse i selskapsregistrene, oppdaget vi et nytt nivå med datterselskaper. Det gjennomgående var at disse var rene skallelskaper. Ved å bruke Google Street View, Google Maps og sammenligne registerdata fant vi ut at disse typisk var registrert i anonyme kontorbygninger som de delte med mange andre selskaper og med representanter for mer eller mindre kjente advokatselskaper som lokale administratorer. Det fremkom av årsberetninger at selskapene ikke hadde noen reell virksomhet, og at de ble brukt som holdingselskaper for gruvelisenser utstedt for virksomheten som var planlagt i Sentral-Asia.

Vi gikk gjennom regnskapene IMHL hadde levert. Disse dekket pengestrømmer for perioden 2008-2013. Under SKUP-konferansen våren 2017 var Nina og Henning tilstede på OCCRP-redaktør og korrupsjonsjeger Miranda Patrucics [innføring i analyse av engelskspråklige regnskaper](#). Tipsene vi fikk med oss herfra var nyttige i dette arbeidet.

Vi tok ut utvalgte oppføringer og samlet disse i et Excel-dokument. Dette inkluderte omsetning, resultat, betalt skatt, tilgjengelig kapital, fordringer/gjeldsposter og mer spesifiserte utgiftsoppføringer. En gjennomgang av tallene viste at virksomheten hadde gått i dundrende underskudd hvert eneste år. Det som hadde kommet inn av penger, hadde forsvunnet ut raskt. Da vi så på arbeidskapitalen som hadde kommet inn, altså pengene selskapet reelt sett hadde til rådighet, opp mot EBRDs investering, fremsto det som om mesteparten var penger som kom fra den offentlige utviklingsbanken. Dette var spesielt påfallende, all den tid aksjonæroversikten viste at banken kun hadde en eierandel på 13 prosent i IMHL.

Inventory		55,208	79,869	183,223
Trade and other receivables	13	39,794	292,201	21,373
Prepayments		2,998	2,689	34
Cash and cash equivalents	14	16,138	333,904	15,585,679
Total current assets		114,138	708,663	15,790,308
TOTAL ASSETS		23,476,667	23,444,938	17,077,438

Over: Regnskapsoppføringen "cash and cash equivalents" viser hvordan selskapets tilgjengelige kapital raskt ble tømt. (Kolonnene utgjør 2008, 2009 og 2010 fra høyre mot venstre)

Dette genererte et sentralt spørsmål: Hvordan kunne EBRD komme i en situasjon hvor de tilsynelatende hadde bidratt med mesteparten av pengene, men kun fikk en helt marginal eierandel for investeringen? En gjennomgang av historikken i aksjonæroversikten viste det at det ved EBRDs første investering i 2008 var to andre eierselskaper i IMHL: IM International på Caymanøyene og Americo Resources LC, som så ut til å være registrert i USA. I samme dokument forelå det også en detaljert oversikt over den nøyaktige fordelingen av aksjer mellom de ulike eierne. Da vi analyserte denne, fant vi svaret på spørsmålet over.

Med utgangspunkt i kapitalen som var skutt inn regnet vi ut hva de ulike eierne reelt sett hadde betalt pr. aksje. Vi fant at EBRD hadde betalt betraktelig mye mer for sitt eierskap enn de andre eierne. Mens EBRD hadde betalt 1,25 dollar per aksje i første investeringsrunde, hadde eksempelvis IM International betalt 0.001 dollar, noe som utgjorde 56.000 dollar for 59 prosent av aksjene (se tabell under). Basert på oppføringer i regnskapet (mer om dette under tabellen) virket det som penger var tilbakeført til eierselskapene senere. Vi fant ingen naturlig eller rasjonell forklaring på hvorfor aksjene var så ulikt priset - det var rett og slett ikke mulig å se hvilke faktorer som tilsa at selskapets reelle verdi skulle fluktuere så mye. Konsekvensen var at de opprinnelige eierne beholdt kontrollen over virksomheten, mens pengene som gikk inn i den i praksis kom fra offentlige midler.

Aksjonær	Antall aksjer	Betalt USD	USD pr. aksje	Andel
IM International	56573333	56573,33	0,001	58,93 %
ACP Special	20866667	7000000	0,335	21,74 %
Americo	8640000	1807200	0,209	9,00 %
EBRD	8000000	10000000	1,250	8,33 %

Over: Tabellen viser utdrag av vår beregning av hva eierne hadde betalt for aksjene frem til mars 2008. Senere samme år gikk EBRD inn med ytterligere 11 millioner dollar. Da betalte banken 1,18 USD per aksje. Med dette økte eierandelen fra 9 til 13 prosent.

I regnskapene sto det at pengene blant annet hadde gått til prøveboring, utstyr, lisenser og konsulenttjenester. I en note til regnskapet fremkom det at det hadde vært transaksjoner med det ene eierselskapet, og det dukket også opp en gjeldspost til det andre. Det hadde med andre ord gått penger mellom IMHL, Americo Resources og IM International.

Revisoren som hadde gjennomgått selskapets regnskap og kontoplaner påpekte også at ting ikke var slik det burde. Vedkommende slo fast at det manglet dokumentasjon på konsulentbetalinger i størrelsesorden 42 millioner kroner, og at det ikke var mulig i gi et klart svar på hvorfor det var satt opp en gjeldspost til et av eierselskapene.

Da selskapets regnskaper og årsberetninger ble godkjent av styret, var det åpenbart at disse hadde alvorlige mangler og inneholdt klare tegn på manglende økonomisk kontroll. I et kortfattet referat fra et styremøte så vi at vedtak ble fattet med fullmakter og uten reell styrebehandling. Dette var oppsiktsvekkende, for i PSD-dokumentet i EBRDs prosjektdatabase understreket EBRD at banken skulle være representert i styret for å påvirke selskapet på en positiv måte i tråd med EBRDs vedtatte verdier. I praksis satt de på sidelinjen, og basert på styrereferatet var det ikke tegn til at de hadde gjort noe for å sette seg inn i hva som foregikk i selskapet.

I regnskapene fant vi én transaksjon som skilte seg ut. Hvor avgjørende denne skulle bli, tok det litt tid før vi forsto.

Samarbeid lokalt og internasjonalt

Siden vi var flere som samarbeidet i prosjektet, opprettet vi et søkbart mappesystem i Google Drive, der vi samlet og systematiserte tankekart, dokumenter fra registre og innsynsprosesser, bilder, notater,

regneark og andre filer som var relevante. Notatdokumentene skulle bli sentrale arbeidsdokumenter: I disse skrev vi inn fortløpende inn relevante funn med kildehenvisninger eller krysslenking til interne dokumenter. I tillegg hadde vi jevnlig Skype-møter med Per Anders, som jobbet med prosjektet fra Aftenpostens kontor i Moskva. Etterhvert som vi kom over ting som vi anså som vesentlige, delte vi disse med våre internasjonale samarbeidspartnere på det krypterte ICIJ-nettforumet der arbeidet med Paradise Papers ble koordinert. Dette gjorde det mulig for journalister i andre land å gjøre videre research og jobbe frem egne saker basert på det på vi hadde funnet, samtidig som vi fikk hjelp og nyttige innspill fra kolleger med ulik spesialkompetanse.

Svindeletterlyst med luksusvilla i Florida

Å finne ut hvem som er de reelle eierne bak selskap i skatteparadis er en krevende øvelse, da aksjonærene ofte kan skjule seg bak stråmenn og flere lag med hemmelighold. IM International, det ene eierselskapet i IMHL da EBRD kom inn med sine millioner, er i egenskap av sin plassering på Caymanøyene i denne kategorien.

Men det andre eierselskapet som var med i IMHL fra start, Americo Resources, var ifølge nettomtalen av IMHLs aksjonærer registrert i Texas i USA. Det skulle gjøre det mulig å komme til bunns i eierforholdene. Selskapet hadde en påfallende navnelikhet med et olje- og råvareselskap registrert i Texas (Americo Energy Resources) og et gruve- og råvareselskap registrert i Canada (Amerigo Resources), noe som ved mindre grundige nettsøk kunne gi inntrykk av at man her sto overfor en stor og seriøs aktør.

I motsetning til mange andre land har USA selskapsregistre på delstatsnivå, og det er store variasjoner i hvordan innsynsløsningene er satt opp og hvilke data man kan få ut. Et søk i det texanske selskapsregisteret viste at Americo Resources var oppført med såkalt “suite”-adresse i Austin, noe som er et kjennetegn for såkalte postboksselskaper⁴. Gjennom et søk i OpenCorporates så vi at et selskap med tilsvarende navn også var registrert i Florida, som har et oversiktlig og lett tilgjengelig selskapsregister - [Sunbiz](#) - der dokumenter kan hentes ut gratis. Selskapet var registrert i Fort Lauderdale, og en kvinne med navnet Julia Gluhovskaya var oppført som ansvarlig.

I dette registeret fant vi 21 skannede dokumenter, blant annet årsrapporter og innmeldte endringer siden selskapet var etablerte. Da vi lastet ned disse og gikk tilbake til årene rundt EBRDs investeringer i perioden 2008 - 2011, var så vi at mange dokumentene var signert av en annen person: Aleksandr Glukhovskoj⁵. Dette navnet og adressen i Fort Lauderdale var sammenfallende med et av styremedlemmene som var oppført i IMHL. Da vi matchet dataene med det som fremkom i selskapsregisteret i Texas, ble det tydelig at vi her i praksis sto overfor samme aktør. Kontoradressen i Texas fremsto som en form for filial uten virksomhet, mens selskapet i praksis var styrt fra Florida.

Med utgangspunkt i adressen her var det mulig å finne ut mer informasjon om Glukhovskoj. Via offentlig tilgjengelig eiendoms- og byggesaksinformasjon fra Broward County, der Fort Lauderdale er største by, fant vi ut at Americo holdt til i en luksusvilla som var bygget i 2000 og registrert på Aleksandr Glukhovskoj og kona Julia. Glukhovskoj var på 2000-tallet oppført som tiltakshaver på flere ting som var gjort på eiendommen (for eksempel var noe såpass trivielt som vanningsystemet for plenen bygget). Eiendommen ble solgt i 2014, da til en pris tilsvarende rundt 35 millioner kroner. Bildene fra salgsprospektet ga et innblikk i luksusen paret hadde oppgitt seg med: Svømmebasseng, kinosal, overdådig baderom i marmor - og en privat yacht kai.

⁴ Begrep som skallselskap brukes også om denne type konstruksjoner. I praksis er dette selskaper som ikke har noen reell virksomhet, men bare har en adresse, typisk til en postboks.

⁵ Russiske navn skrives på ulikt vis på norsk og engelsk. Vi har her brukt den norske omskrivingen (Aleksandr Glukhovskoj), men i ulike kilder ble også Glukhovskoi og Glouhovskoi brukt.

USA har en rekke offentlige registre der man kan få ut informasjon om enkeltpersoner. Nettsteder som [White Pages](#) tilbyr en tjeneste der man kan bestille bakgrunnsrapporter med utfyllende informasjon. Denne tjenesten er i utgangspunktet låst for andre enn amerikanske IP-adresser, men det er lett å omgå

Names and Aliases	
First Name	Alexander
Middle Name	
Last Name	Gloukhovskoi
Known Aliases	Alexandre Gloukhovsk Alexander N Gloukhvskoi Alexandre N Gloukhovskoi Alexandre N Gloukhovsk Alexandre N Glukhovskoi Aleksandr N Gluhovskoy Aleksandr Glukhovskoy Alex Gloukhvskoi Alex Gloukhcskoi Alexander N Gloukhovskoi Alexander N Gloukhovskaya Alexandre Gloukhovskoi Ale Gloukhvskoi G Alex Alexander Gloukhvskoi Alexander N Gloukhovskoi Alexander Gloukhovskoi Alex Gloukhcskoi Alexander Gloukhorskoi

ved å for eksempel bruke en VPN-løsning. En rapport på Glukhovskoj, med utgangspunkt i navnet og adressen i selskapsregisteret i Florida, viste at han var født 12. august 1967. Et annet interessant moment var at koblingen av data (adresse/telefonnummer) viste at Glukhovskoj hadde brukt en rekke tilsynelatende lydlike varianter av eget navn. Russiske navn skaper ofte problemer som følge av feil transkripsjon til engelsk, slik at samme navnet kan bli stavet på flere forskjellige måter. Men dersom man ønsker å begrense risikoen for at registerdata matchet på navn skal gi presise treff, kan dette være en fordel.

Til venstre: Undersøkelsen av Glukhovskoj viste at han han var oppført med en lang rekke varianter av eget navn i amerikanske offentlige registre. Fra russiske kilder visste vi at Glukhovskoj også hadde mellomnavnet Nikolay.

I et av dokumentene i selskapsregisteret fant vi en liten, men spesielt påfallende detalj. Frem til 2006 hadde selskapet som nå hadde eierinteresser i gruvedrift i Sentral-Asia, hatt et helt annet navn: Home Design International. Navneskiftet skjedde på samme tid som selskaper i IMHL-nettverket sikret seg gruvelisenser i Altai. Da navneskiftet ble meldt inn, var det Texas-adressen som ble oppgitt som kontoradresse. Det må ha sett spesielt påfallende ut å drive et gruveinvesteringsselskap fra en luksusbolig i Florida.

SECTION I (1-3 must be completed)	
1. Name of limited liability company as it appears on the records of the Florida Department of State:	<u>Home Design International L.L.C.</u>
2. Jurisdiction of its organization:	<u>Texas</u>
3. Date authorized to do business in Florida:	<u>April 25, 1994</u>
SECTION II (4-7 complete only the applicable changes)	
4. If the amendment changes the name of the limited liability company, when was the change effected under the laws of its jurisdiction of organization?	<u>05/22/2006</u>
5. New name of the limited liability company:	<u>Americo Resources L.L.C.</u> (must end with "Limited Liability Company," "L.L.C.," or "LLC.")

FILED
SECRETARY OF STATE
DIVISION OF CORPORATIONS
11 FEB 10 PM 1:02

Til venstre: I selskapsregisteret var den plutselige navneendringen fra interiørdesign til gruveinvesteringer dokumentert.

Over natten hadde altså Glukhovskojs forretningsstrategi endret seg fra å handle om interiør til gruvedrift. Men hvem var fyren, egentlig?

Søk på Runet - det russiske internettet med kyrilliske tegn - viste seg å gi

mange resultater, selv om det var tidkrevende å finne det som var av substansiell karakter. Den beste kilden var den russiske søkemotoren [Yandex](#), som ga flere treff lengre tilbake i tid enn Google. Disse ga oss raskt et oppsiktsvekkende spor: Et ni år gammelt rettsreferat fra en russisk nettavis knyttet en Aleksandr Glukhovskoj til en rettssak i Moskva mot Natalja Gulevitsj. Hun var regnskapsfører i det russiske selskapet Status som var anklaget for svindel.

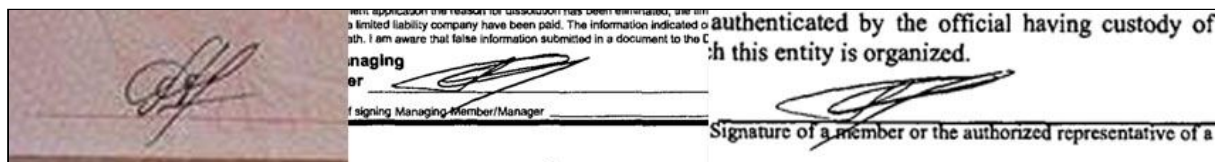
I retten hevdet russiske påtalemyndigheter at Glukhovskoj var mannen bak Status. I et av de mange referatene ble det hevdet at han hadde vært etterlyst gjennom Interpol siden 2005, og vi fikk tak i en kopi av etterlysningen.⁶ I Russland var den føderale etterlysningen forankret i straffebudet "særlig stor svindel". Glukhovskoj ble også knyttet til å være med i en kriminell raider-gruppe, som med svindel, trusler og vold hadde overtatt over 100 selskaper. Navn og fødselsdato i etterlysningen var sammenfallende med opplysningene vi hadde hentet ut fra i det amerikanske personregisteret.

⁶ Selve Interpol-etterlysningen ble blant annet publisert på nettstedet Bankfaks, 12.august 2011.

Cayman-selskapet IM International skulle bli nok en viktig brikke i puslespillet. I det helt marginale som finnes av offentlig informasjon i Caymans selskapsregister, var det lite å hente. Men i en aksjonæroversikt sendt fra IMHL til Appleby opptrer to anonyme, russiskklingende navn som representanter for selskapet. Da vi undersøkte disse opp mot russiske kilder og rettsdokumenter, oppdaget vi at både ektemannen og sønnen til Glukhovskojs tidligere regnskapsfører Natalja Gulevitsj dukket opp som styremedlemmer i stråelskapene. Natalja Gulevitsj selv ble i rettssaken i 2010 dømt for svindel og deretter benådet av medisinske årsaker. Basert på omtalen av Glukhovskojs tidligere virksomhet i russiske rettsreferater, forsto vi at hans *modus operandi* i stor grad innebar å bruke personer i eget nettverk aktivt i sine tvilsomme aktiviteter.

Vi satt også på en (dårlig) kopi av det falske passet Glukhovskoj brukte da han i 2010 ble pågrepet av thailandsk politi mistenkt for å nettopp ha brukt falsk pass. Han ble løslatt etter 48 timer under uklare omstendigheter.⁷

På passet fantes det en signatur. Et par av de skannede dokumentene fra Americo i Floridas selskapsregister hadde også personlige signaturer. Skriftanalyse på kriminalteknisk nivå krever i utgangspunktet et godt grunnlagsmateriale av høy kvalitet, og vi satt kun på eksempler av lav kvalitet. Det må også understrekes at signaturen i passdokumentet er laget for å representere et annet etternavn og med mål om at signaturen skal fremstå som annerledes (siden passet var falskt). Vi har derfor ikke lagt avgjørende vekt på disse signaturene, men merket oss at de hadde noen sammenfallende karakteristikker.

Over: Signaturen i det falske passet Glukhovskoj brukte - og signaturer i selskapet han kontrollerte i Florida.

Basert på informasjonen vi hadde hentet inn, virket det som Glukhovskoj i en periode opererte med luksurvillaen sin i Florida som base. Denne er ifølge omtalen av området “spesielt beskyttet av Fort Lauderdale-politiet 24 timer i døgnet”. Hadde EBRD gjort grunnleggende undersøkelser da de investerte i IMHL i 2008, ville de oppdaget at de var i ferd med å overføre fellesskapets midler til et selskap med en svindelletterlyst eier og styremedlem.

Jakten på russiske offentlige dokumenter og gruvelisenser

Mange av sporene pekte til Russland, og det ble nødvendig å grave dypere i flere russiske kilder enn nyhetsaviser og rettsreferater. Her var det av stor hjelp å ha russisk-kompetansen til Per Anders. For de som ikke kan russisk er det likevel verdt å merke seg at det er mulig å gjøre fornuftige søk ved å installere Google Translate-utvidelsen i Google Chrome. Oversettelsen vil inneholde mange feil, men vil likevel gi en god indikasjon på innholdet er verdt å gå dypere inn i.

Søk i russiske selskapsdatabaser ga oss både personnavn på selskapsdirektører og kontoradresser. Den oppgitte adressen til IMHL fremgikk både i Appleby-dokumentene og på nettet. Med utgangspunkt i dette fant vi også adresser og juridisk ansvarlige på datterselskapene.

En annen viktig russisk kilde var rettsdokumenter. Omstendelige og byråkratiske prosesser gjør at disse er tidkrevende å få innsyn i. Men det finnes en bakvei: Mange advokatselskaper og juridiske

⁷ Det falske passet gjengitt på det russiske nettstedet Gazeta.ru <https://www.gazeta.ru/social/2011/11/29/3852070.shtml>, samt flere andre russiske nettsteder. <https://www.bankfax.ru/news/80553/> Kilden var en artikkel i radio- og nettstedet Business FM i Moskva, men originalartikkelen var så gammel at den var slettet.

rådgivere skraper og legger ut en rekke dommer - særlig knyttet til konkurssaker. Ved å søke på “Imperial Mining” fant vi over 36 dokumenter fra domstoler i både republikken Altai og Moskva⁸. Nettsteder som Rospravosudie.com, Sudact.ru og Docs.pravo.ru sparte oss for mye tid som ellers ville gått med på kreve skriftlig innsyn. Det som derimot tok tid, var å gjennomgå - og forstå - 20 rettsdokumenter og konkursdommer skrevet på tungt, byråkratisk russisk. Kort fortalt viste rettsdokumentene fra domstoler i Altai og Moskva at det hadde pågått en konkursprosess mot et av IMHLs mange datterselskaper, AltaiRudaMetall, i flere år. Kreditorer som hadde utført tjenester for IMHLs selskaper, hadde ikke fått betalt. Domstolene konkluderte med at IMHL gjennomgående forsøkte å blåse opp verdiene i selskapene, en strategi vi snart skulle finne et eksempel på at kunne gi store økonomiske oppsider for de involverte.

15,4 millioner dollar og “the smoking gun” på Kypros

En av de største utgiftene som var oppført i IMHLs regnskaper, var en betaling på 15,4 millioner dollar - tilsvarende 96 millioner kroner omregnet i daværende kurs - for å kjøpe aksjene i et russisk selskap med navnet Spetsprodservice. Selskapet ble i notene oppgitt å sitte på en viktig gruvelisens. Kjøpet ble gjennomført kort tid etter at EBRD hadde gått inn med penger, og ved å sammenligne kjøpesummen mot andre regnskapstall, så vi at dette i praksis utgjorde rundt 75 prosent av IMHLs totale pengebeholdning på det aktuelle tidspunktet. Spetsprodservice var ifølge regnskapene kjøpt fra det kypriotiske selskapet Obrazo Investments.

Søk i russiske selskapsregistre viste at Spetsprodservice tilsynelatende ikke har hatt noen økonomisk aktivitet. Det var kun oppført med en symbolsk aksjekapital og var registrert på en adresse i en nedslitt bygård i Moskva. Dette genererte noen åpenbare spørsmål: Hvordan kunne Spetsprodservice være verdsatt til 96 millioner kroner - og hvem sto bak Obrazo Investments på Kypros?

Nettsidene til det kypriotiske selskapsregisteret fremstår som de er fra tidlig 2000-tall og er lite brukervennlige. Heldigvis finnes det leverandører som tilbyr digitale tjenester som gjør det overkommelig å hente ut tilgjengelig informasjon om kypriotiske selskaper. Ved å bruke innsynsportalen I-Cyprus fikk vi iløpet av et døgn oversikt over eierforhold, styremedlemmer og selskapshistorikk i Obrazo Investments. Dette innsynet kostet oss 50 euro. Styremedlemmene fremsto i seg selv som uinteressante - de var stråmenn fra et lokalt advokatselskap, en utbredt metode som brukes for å skjule reelle eierskap. Men et helt avgjørende funn lyste mot oss: Obrazo var 100 prosent eid av IM International, IMHLs største aksjonær, da millionbetalingen ble gjennomført.

Det betydde i klartekst at IMHLs største eier hadde overført 75 prosent av selskapets kapital, som var offentlige penger fra EBRD, til seg selv gjennom et postbokselskap på Kypros. Dette var senere lagt ned, og de eventuelle pengene som hadde stått i det, var borte. I lys av dette er det viktig å merke seg at Kypros er beryktet for å være en mellomstasjon for russere som ønsker å flytte eller gjemme penger utenfor myndighetenes søkelys.⁹

Det var ingen tvil om at dette virket som en dubiøs transaksjon. Men et viktig spørsmål gjensto fremdeles: Hva var den egentlige verdien av en gruvelisens, den eneste reelle eiendelen i selskapet verdsatt til 96 millioner kroner?

Vi sendte skriftlige innsynsbegjæringer til det russiske mineraldirektoratet Rosnedra og ba om å få opplyst prisene som ble betalt for lisenser tilknyttet Spetsprodservice og IMHL. Begjæringen ble avslått: Begrunnelsen var at dette var opplysninger som var taushetsbelagt av konkurransehensyn.

⁸ Eksempel på russiske nettkilder fra domstoler:

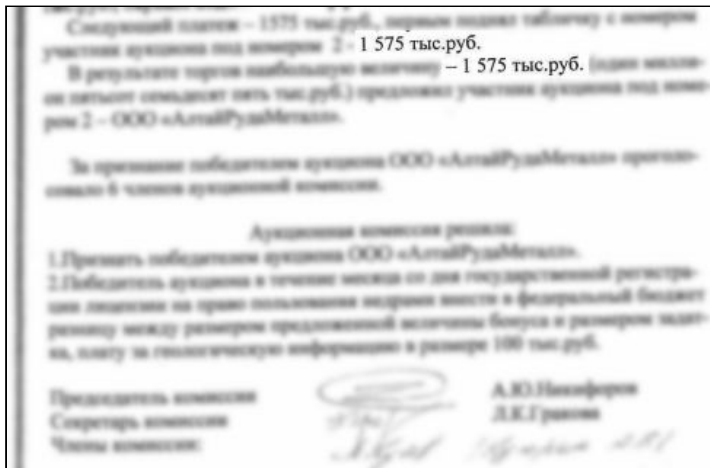
https://zachestnybiznes.ru/company/ul/1052242180792_2224098028_OOO-ALTAYRUDAMETALL/arbitration

⁹ <http://www.bbc.com/news/business-21831943>

Selve lisensområdet for den enkelte lisens, koordinater og lisensinnehaver var imidlertid offentlig informasjon som vi fikk tilgang til.

Et avgjørende skriftlig spor viste seg å dukke opp i Canada¹⁰. Via [Sedar](#), en offentlig database for kanadiske selskapsdokumenter, fikk vi innsyn i flere dokumenter, rapporter og meldinger fra det canadiske selskapet Puget Venture - senere Global Cobolt. Dette hadde også luktet på mulighetene for gruvevirksomhet i Altai. I en stor, teknisk rapport laget av konsultantselskapet SRK Consulting i januar 2011 snublet vi over et interessant vedlegg, nemlig kopier av gruvelisenser for hele Karakul-feltet. Dette var anslått som det desidert største og viktigste feltet.

Det omfattende PDF-vedlegget var på russisk. På side 82 sto den avgjørende detaljen: Her kom det frem at IHMLs datterselskap hadde kjøpt sin gruvelisens fra Rosnedra for bare 1.575.000 rubler, dvs omlag 210.000 kroner.¹¹ Dette var i realiteten det viktigste grunnlaget for EBRDs investeringer på 120 millioner kroner.

Nå så vi helheten i strategien som var brukt: Ved å knytte en billig gruvelisens til et tomt skallselskap og blåse opp salgsverdien i neste ledd enormt, hadde IMHLs største aksjonær, styrt av Glukhovskojs venstre hånd gjennom skatteparadiset Cayman, tømt selskapet for offentlig investerte penger, som var sluset ut gjennom et skallselskap på Kypros. Ved første øyekast så transaksjonen tilforlatelig ut i regnskapet i IMHL, og revisor hadde heller ikke bemerket noe rundt denne.

Over: En avgjørende detalj: Gruvelisensen var kjøpt for 1.575.000 rubler, rundt 210.000 kroner.

For oss var dette en “smoking gun” som bekreftet at vi her mest sannsynlig sto overfor ren svindel. Vi samlet funnene våre i et notat som vi sendte til flere eksperter på korrupsjon og utviklingsinvesteringer, blant annet NHH-professor og korrupsjonekspert Tina Søreide og seniorforsker Iver Kolstad ved Christian Michelsens Institutt. De bekreftet vår oppfatning:

“Gitt opplysningene vi har fra Aftenposten, ser det ut til at investeringen til EBRD i Imperial Mining Holding Limited (IMHL) er tapt i storstilt og vel planlagt svindel”, skrev de i sin vurdering.

Spøkelseskontorene

Ut fra adressene i de russiske selskapsregistre dro vi rundt til alle stedene i Moskva hvor IMHL og underliggende selskaper var registrert. De fleste stedene var det ingen spor etter selskapene. Naboer og vakter kjente ikke til selskapene. Det eneste stedet noen kjente til IMHL, var på adressen like ved Kreml. Men kontorene der hadde vært tomme i lang tid, ifølge kontordriftsselskapets representant. Adressen til Spetsprodservice, selskapet som var verdsatt til 96 millioner kroner, var registrert bak en sliten fasade, med samme inngangsdør som nattklubben Inkognito. I det slitne toetasjers huset hvor de to andre selskapene hadde adresser, fant vi bare den nedlagte cafeen Offshore Bar. Rundturene i Moskva underbygget at selskapsstrukturen bare eksisterte på papiret.

¹⁰ Bakgrunnen for at saken også førte oss til Canada er belyst på side 18.

¹¹ <https://www.sedar.com/CheckCode.do>

På seiltur fra Interpol

Men vi gravde og analyserte dokumenter, hang et spørsmål over oss: Hvor var det blitt av Glukhovskoj? I Floridas selskapsregister fant vi telefonnumrene som var oppgitt som kontaktpunkter til Americo Resources. På et av disse fikk vi tak i Julia, som fortalte at hun og Aleksandr var skilt, og at hun ikke ante hvor han befant seg. Hun ville ikke svare på flere spørsmål. Vi fant også telefonnumre oppført på Glukhovskoj i en digital telefonkatalog og på personsøket vi gjorde. Disse forsøkte vi å ringe ved jevne mellomrom over flere uker, uten å få noe svar.

I Moskva fant Per Anders et viktig spor: Blant mange kilder vi kontaktet var Mikhail Vojtenko, en russisk journalist som måtte flykte fra Russland på grunn av trusler. Han etablerte seg i Thailand, hvor han driver sitt eget shippingnettsted. Det viste seg å være et lykketreff. På spørsmål om han hadde truffet på en russer ved navn Aleksandr Glukhovskoj i løpet av sine år i Thailand, svarte Vojtenko bekreftende. I 2011 hadde han påtatt seg å være privatetterforsker for en russisk kreditor - en forretningsbank i Moskva - som Glukhovskoj skyldte penger. Banken hadde oppdaget at han hadde kjøpt luksusyachten *Serenity C* registrert på kanaløya Guernsey. I flere måneder trålet Vojtenko marinaer i Thailand, inntil han fant yachten. Vojtenko hadde en rekke bilder av yachten til en verdi av rundt 40 millioner kroner.

Til venstre: Registreringsdokumentet fra skipsregisteret på Guernsey viste at Serenity C var registrert på et skallselskap i skatteparadiset De britiske jomfruøyene.

CERTIFICATE OF PARTICULARS OF SHIP			
Name of Ship SERENITY C		Port GUERNSEY	Year Number 95 IN 2006
Official Number 720512			
Where built STEELEDALE & AMSTERDAM	Date built last 1990	Date measured 1990	Signature and address of holder YELKOW LIMITED 21-22, The Quadrant, S.T. GUERNSEY
Name, year and port of previous registry (if any) ARCA (M AND NY) JACKSON, MO, NY (32) In 1991, BVTJ 1011713 USCG (720512)		Whether sailing, down or under ship's down or motor has stopped Length 24.92 metres	Signal letters (if any) None
Type of Ship Pleasure Yacht (not a pleasure boat)		Breadth 6.43 metres	
Moulded Depth 3.27 metres			
Moulded Draught 2.38 metres			
Number of passengers for whom accommodation is certified 12			
GROSS TONNAGE 27			
NET TONNAGE 27			
Number of seamen and apprentices for whom accommodation is certified 12			
Propulsion particulars			
No. of engines 2	Description Internal Combustion	Name and address of makers MTU Friedrichshafen GmbH Friedrichshafen GERMANY	Rated power 20
No. of shafts 1			Estimated speed of ship 20
When made 1990			
Details of Ownership			
Name(s) and Address(es) YELKOW LIMITED 21-22, The Quadrant, S.T., GUERNSEY			
Occupation None			
No. of shares 1			

Vi undersøkte dokumentasjonen fra salget og eierforholdene oppgitt i Guernseys skipsregister. Her fremkom det at yachten var kjøpt fra West Palm Beach i Florida i 2005, fire mil nord for Fort Lauderdale, der Glukhovskoj altså disponerte en luksurvilla med en privat yachtkai. Selv om luksusfarkosten var disponert av Glukhovskoj var de formelle sporene godt skjult: I registreringsdokumentet var den oppført som formelt eid av et anonymt postbokselskap på De britiske jomfruøyene. Men kunne informasjonen vi satt på likevel bringe oss videre mot et svar på hvor Glukhovskoj befant seg?

Fartøyer til sjøs sender ut posisjoneringsdata (AIS)¹². Hensikten er unngå kollisjoner og gjøre det lettere å avvikle trafikken. Det gjør det også mulig å følge med på - og kartlegge - skips bevegelser. Potensialet som ligger i dette som journalistisk metode demonstrerte Dagbladets Kristoffer Egeberg under arbeidet med [Nigeriabåtene-serien i 2014](#).

Ved hjelp av nettstedet [MarineTraffic](#), som lagrer historisk fartøyinformatjon basert på AIS, forsøkte vi å finne ut om det var mulig å kartlegge hvor yachten befant seg. Et søk i databasen avslørte at Serenity C var oppført, men dessverre var ikke AIS-informasjonen oppdatert siden 2016. Vi opprettet en proffbruker på MarineTraffic for å se om dette ga mer informasjon, men her var det kun mulig å hente ut historisk AIS-informasjon for 90 dager bakover i tid. Ved hjelp av Google-søk på MMSI-nummeret¹³ på skipet fant vi en nettside som tilsynelatende hadde skrapet sanntidsinformasjon fra MarineTraffic på tidligere tidspunkt. Basert på en cachet versjon av siden dette kunne vi se at

¹² Automatisk identifikasjonssystem eller Automatic Identification System (engelsk).

¹³ Maritime Mobile Service Identity, forkortet MMSI, er en tallkode på ni siffer som identifiserer maritime fartøy.

båten hadde vært i Phuket i Thailand i mars 2016 – og senere i Italia i mai 2016. Mye tydet på at yachten hadde altså vært i EU-området mens Glukhovskoj var etterlyst.

For å få et mer detaljert bilde av reisemønsteret til Glukhovskojs yacht fant vi frem til [VesselFinder](#), et selskap som hadde lagret AIS-informasjon lenger tilbake i tid. De opplyste at de satt på AIS-data fra yachten siden 2012 og frem til mai 2016. Vi fikk detaljerte posisjoneringsdata som, når de ble lastet inn i Excel, utgjorde over 5000 rader med data om hvordan yachten hadde beveget seg fra time til time disse fire årene. Da vi matet disse inn i kartverktøyet Google Earth så vi hvordan yachten hadde seilt fra Thailand, der Glukhovskoj altså ble observert og konfrontert i 2010, og videre til Middelhavet. En nærmere undersøkelse av posisjonene viste at Glukhovskoj tilsynelatende hadde seilt bekymringsløst mellom luksuriøse marinaer og idylliske kystlandsbyer i Italia samtidig som han var etterlyst og etter at nettverket hans hadde tømt IMHL for offentlige investerte penger. Etter mai 2016 virker det som AIS-transponderen har vært avslått – kanskje ikke et unaturlig grep om man er internasjonalt etterlyst. Ambisjonen vår om å følge yatchens posisjonsdata i sanntid og oppsøke den ved ankomst havn var derfor ikke mulig å realisere, men basert på dataene kunne vi dokumentere at yachten hadde ligget i havner i EU-land jevnlig gjennom flere år. Politimyndigheter i EU-land hadde gått glipp av en potensiell mulighet til å pågripe en etterlyst som tilsynelatende nå hadde forsynt seg av offentlige midler med opphav fra unionen.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
1	DATE TIME (UTC)	MMSI	LATITUDE	LONGITUDE	COURSE	SPEED	HEADING	IMO	NAME	CALLSIGN	AISTYPE	A	B	C	D	DRAUGHT
2	016-03-29 23:37:34	235040505	42,81569	10,75317	300,2	0,1	511	0	SERENITY C	MPVT8		37	15	15	4	4
3	016-03-29 23:43:35	235040505	42,81569	10,75316	226,4	0,2	511	0	SERENITY C	MPVT8		37	15	15	4	4
4	016-03-29 23:49:34	235040505	42,81571	10,75323	218,1	0,2	511	0	SERENITY C	MPVT8		37	15	15	4	4
5	016-03-30 00:01:37	235040505	42,81573	10,75321	216,8	0,1	511	0	SERENITY C	MPVT8		37	15	15	4	4
6	016-03-30 00:16:36	235040505	42,81567	10,75315	221,1	0,1	511	0	SERENITY C	MPVT8		37	15	15	4	4
7	016-03-30 00:40:36	235040505	42,8157	10,75317	215,6	0,4	511	0	SERENITY C	MPVT8		37	15	15	4	4
8	016-03-30 00:49:36	235040505	42,81577	10,75324	84,5	0,1	511	0	SERENITY C	MPVT8		37	15	15	4	4
9	016-03-30 01:22:51	235040505	42,81568	10,75319	219,5	0,3	511	0	SERENITY C	MPVT8		37	15	15	4	4
10	016-03-30 01:31:50	235040505	42,81569	10,75312	308,2	0,2	511	0	SERENITY C	MPVT8		37	15	15	4	4
11	016-03-30 01:37:51	235040505	42,81569	10,75313	232,8	0,1	511	0	SERENITY C	MPVT8		37	15	15	4	4
12	016-03-30 01:49:51	235040505	42,81574	10,75321	224,1	0,2	511	0	SERENITY C	MPVT8		37	15	15	4	4
13	016-03-30 02:01:52	235040505	42,81568	10,75317	236,3	0,2	511	0	SERENITY C	MPVT8		37	15	15	4	4
14	016-03-30 02:07:51	235040505	42,81571	10,75314	278,8	0,3	511	0	SERENITY C	MPVT8		37	15	15	4	4
15	016-03-30 02:13:53	235040505	42,81574	10,75319	356,1	0,3	511	0	SERENITY C	MPVT8		37	15	15	4	4
16	016-03-30 02:22:53	235040505	42,81578	10,75328	50,6	0,1	511	0	SERENITY C	MPVT8		37	15	15	4	4
17	016-03-30 02:43:52	235040505	42,81573	10,75313	233,2	0,3	511	0	SERENITY C	MPVT8		37	15	15	4	4
18	016-03-30 02:58:53	235040505	42,81572	10,75319	190,8	0,1	511	0	SERENITY C	MPVT8		37	15	15	4	4

Over: Vi hentet ut rådata sendt fra AIS-transponderen på "Serenity C". Datasettet ga detaljert informasjon om posisjon, hastighet og retning på fartøyet. Ved å laste dette inn i Google Earth kunne vi rekonstruere yatchens bevegelser over tid.

Modellen som overtok et gruveimperium

I Applebys database fant vi aksjonærhistorikk som dokumenterte et viktig eierskifte i februar 2014, altså etter at IMHL var tømt for penger. Her kommer det frem at IM International hadde overført den største eierposten i IMHL-konsernet - på dette tidspunktet 45 prosent - til det kypriotiske Almorja Enterprises Company Limited. Da vi undersøkte oppføringene i det kypriotiske selskapsregisteret nærmere, oppdaget vi at det var registrert på nøyaktig samme postboksadresse som Obrazo Investments, selskapet som tidligere hadde mottatt betalingen som tilsvarte 96 millioner kroner. Den lokale stråmannen som er oppført som selskapets representant, var den samme som satt i styret i Obrazo.

Cyprus Registered Address Πανετή Κατελάρη, 16, DIAGORAS HOUSE, Floor 7, 1097, Λευκωσία, Κύπρος Inactive Directors / Officers ΑΔΑΜΟΣ ΜΟΝΤΑΝΙΟΣ, secretary Registry Page https://efiling.drcor.mcit.gov.cy/Drc... Recent filings for OBRAZO INVESTMENTS LIMITED	Registered Address Πανετή Κατελάρη, 16,DIAGORAS HOUSE, Floor 7,1097, Λευκωσία, Κύπρος Cyprus Directors / Officers ΑΔΑΜΟΣ ΜΟΝΤΑΝΙΟΣ, secretary ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΤΡΙΚΟΥΤΗΣ, director ΕΙΡΗΝΗ ΣΑΒΒΙΔΟΥ, director Registry Page https://efiling.drcor.mcit.gov.cy/Drc... Recent filings for ALMORIA ENTERPRISES COMPANY LIMITED
--	--

Over: En sammenstilling av opplysningene i det kypriotiske selskapsregisteret viste hvordan Obrazo Investments og Almorja Enterprises Company kan knyttes til samme adresse og samme lokale representant.

Men hvem var egentlig er den reelle eieren? Her skulle en epost sendt fra IMHL til Appleby i 2014 bli avgjørende. Applebys representant ber i denne om mer informasjon om den nye storeieren i selskapet. En administrativ representant for IMHL opplyser at hun heter Elena Uvarova, og at hun jobber som modell. Det blir lagt ved kopier av passet hennes, og med bilder og opplysninger om både navn, alder og fødested, tok det ikke mange nettsøk å finne riktig person. Russiske Elena Uvarova bor i San Diego og er fotomodell og fotograf. Hvordan endte hun opp som største eier av gruveselskapet?

Vi hadde underveis lett systematisk etter involverte personer i sosiale medier, på jakt etter spor som kunne bli nye brikker i puslespillet rundt IMHLs virksomhet og de offentlige pengenes skjebne. Vi lette etter spor ved å gjennomføre søk i LinkedIn, Facebook, Instagram og V Kontakte, som er populært i Russland. Det var ikke særlig overraskende at vi ikke fant sosiale medier-spor etter etterlyste Glukhovskoj, men vi fant både Elena og Facebook-profilen til ekskona Julia, som var en av de oppførte eierne i Americo Resources. Vi verifiserte at hun var riktig person ved å matche bilder hun var “tagget” i opp mot bilder fra salgprospektet av luksusboligen hun og Glukhovskoj eide i Florida - hun figurerte på bilder tatt både i stua og gårdsrommet, som var avfotografert i prospektet.

Med dette utgangspunktet lette vi etter noe som kunne forklare hvor Elena Uvarova kom inn i bildet. Ved hjelp av skrapeverktøyet [Data Scraper](#), et lite programtillegg i Google Chrome som kan laste ned og systematisere elementer på nettsider, hentet vi ned oversikten over alle Facebook-vennene til Elena og Julia. Vi kopierte disse inn i Excel og ba programmet finne duplikater.

Elena Uvarova hadde 150 venner på Facebook - Julia 202, to relativt lave tall i sosiale medier-sammenheng. Likevel fant vi at Julia og Elena, som bor på hver sin side av USA og er i helt ulike aldersgrupper, hadde én felles venn. Det var selvfølgelig en mulighet for at dette bare kunne være et tilfeldig sammentreff, men da vi undersøkte navnet til vedkommende personen i russiske nyhetsartikler på Yandex, oppdaget vi at han var omtalt som en av Aleksandr Glukhovskoj's nærmeste medhjelpere på 2000-tallet. Han opererte i Altai samtidig som selskapene Glukhovskoj's nettverk fikk gruvelisensene. I 2017 ble mannen fengslet etter en stor korrupsjonsskandale: Han ble omtalt i en rekke russiske medier etter at han tok med en guvernør på fylletur i et helikopter lastet med champagne. At det var riktig person kontrollerte vi med å sjekke registreringsnummeret på helikopteret hans - han hadde lagt ut en rekke bilder av seg selv på tur med dette. Funnet indikerte at det var en tilknytning mellom Elena Uvarova og Glukhovskoj's nettverk, noe som svekket sannsynligheten for at en fotomodell i San Diego på egen hånd hadde investert i det som for de fleste var et helt ukjent gruveselskap med angivelig virksomhet på den andre siden av jorden.

Hva skjer egentlig i Altai?

Et sentral moment var å komme til bunns i hvor reell den planlagte gruvevirksomheten i Altai faktisk var. Et av vedleggene i epost-korrespondansen mellom Appleby og IMHL i 2013 var en kontantstrømfremskrivning som selskapet tidligere hadde utarbeidet. Her ble det skissert et potensial for enorme inntekter: Selskapet hadde lokket investorer med utsikt til 600 millioner kroner i årlig omsetning fra gruverdriften i Altai. Det ville isåfall gitt potensielt god avkastning for investorer som EBRD, som på prosjektsidene sine nå omtalte prosjektet som i “en utbetalingsfase”. Regnskapene og konkursprosessen i datterselskapet ga et tydelig inntrykk av at IMHL var en økonomisk ruin. Samtidig var det regnskapsført utgifter til prøveboring og diverse utstyr. Hva hadde egentlig skjedd på bakken i Altai?

For å besvare dette spørsmålet brukte vi flere metoder. Én av disse var å undersøke satelittbilder av området. På nettsidene til IMHL og i materialet vi fikk fra Rosnedra hadde vi funnet koordinatene til stedene der IMHL og datterselskapene hadde fått lisenser. Ved å åpne disse i Google Earth, kunne vi studere historiske satelittbilder av området. Gruvedrift i nærheten av et omfang som nevnt over ville medført store inngrep i naturen, både som følge av selve gruverdriften og alt jordsmonnet som må

flyttes, men også på grunn av det store behovet for infrastruktur som bygninger, veier og strømforsyning. Lisensene var utstedt for et isolert, nakent landskap uten bebyggelse og infrastruktur, der denne form for virksomhet burde være spesielt synlig på satellittbilder. Vi så etter bygninger og

større sår i landskapet, og brukte satellittbilder av kobber- og koboltgruver like over grensen, i Mongolia, som referanse. Men med unntak av noen oppkjørte veispor i landskapet fant vi ikke noe av betydning.

Til venstre: Dette satellittbildet fra Mongolia er et eksempel på hvilke spor gruvedrift setter i landskapet. Vi fant ingen tegn til slik virksomhet i området IMHL hadde lisenser.

Vi diskuterte muligheten for å reise til området, men det ville være en svært logistisk krevende oppgave.

Gruvelisensene lå i de russiske grenseområdene helt opp til Mongolia. Dette området er forbudt for utlendinger,

med mindre man får spesialtillatelse fra den russiske sikkerhetstjenesten FSB. Det er mulig å søke, men en slik prosess tar flere måneder. I tillegg gjør mangelen på veier at det var vanskelig å komme frem til lisensområdene fra september, hvor den første snøen ofte legger seg. Karakol ligger på 2500 meters høyde.

Via russiske kilder fant vi likevel en løsning. Miljøverngruppen Sibeco, som for omlag to år siden ble nedlagt og stemplet som “fremmed agent”, hadde vært aktiv i Sibir og Altai. Den tidligere sjefen for Sibeco, Ilja Smeljanskij, hadde besøkt områdene flere ganger, senest sommeren 2016. Han hadde bilder fra lisensområdene som fortalte en tydelig historie: Det var ingen som helst tegn til aktivitet der. Dette ble verifisert ved en gjennomgang av oppdaterte opplysninger rundt lisensene utstedt til IMHL og datterselskaper fra Rosnedra. De offisielle dokumentene viste at lisensene var blitt inndratt som følge av manglende aktivitet.

Finanstilsynstoppen i skatteparadis

Etterhvert som vi delte funnene våre i tråden på ICIJs forum, engasjerte flere seg, og vi fikk viktige tips og innspill underveis. En av våre internasjonale kollegaer hadde oppdaget at Joseph Bannister, toppsjef i Maltas finanstilsyn siden 1999, fantes i Applebys database. Det var kopier av passet hans som vedlegg til en epost der det kom frem at han satt i styret i ACP Special Solutions No.2 Limited, De britiske jomfruøyene-selskapet som vi tidligere fant ut av var en av eierne i IMHL.

Da vi undersøkte aksjonærhistorikken for IMHL, så vi at dette selskapet hadde kommet inn på eiersiden i IMHL i 2008, på samme tid som EBRD. Men som de tidligere eierselskapene hadde de betalt langt mindre for aksjene enn EBRD. Det er i seg selv interessant med en rolleblanding der man skjønner vervet som lederen for et lands finanstilsyn, samtidig som man sitter i styret i et postbokselskap i et av verdens mest aggressive skatteparadiser. Her ble det enda mer oppsiktsvekkende på grunn av Glukhovskojs rolle og de offentlige pengene som var tapt. Mens Bannister ble konfrontert med sin rolle i selskapet av internasjonale kolleger som var reportasjetur på Malta, forsøkte vi gjennom én uke å få svar fra det London-baserte investeringsselskapet bak ACP. Hverken telefon- eller eposthenvendelser ble besvart.

Blindspor og avgrensning underveis

Det vi har nevnt over er de viktigste metodene som ga oss faktiske svar. Men for å komme dit undersøkte vi også mye som ikke ga klare resultater. Det var navn der vi ikke med hundre prosent sikkerhet kunne slå fast riktig identitet, personer med uklare roller eller som viste seg å være stråmenn, selskaper med mer perifer eller uklar tilknytning til det som etterhvert viste seg å være

sentralt i sakskomplekset. Vi brukte blant annet mye tid på å undersøke og forstå en avtale og planlagt transaksjon der det fremsto som IMHL skulle refinansieres og delvis overtas av en kanadisk investorgruppe gjennom en såkalt *reverse takeover*, uten at vi fant tegn på at dette faktisk var gjennomført. Da vi endelig fikk tak noen på adressen der det kanadiske selskapet var registrert, fikk vi vite at det ikke lenger hadde noen virksomhet.

Nettverket rundt Glukhovskoj var en Pandoras eske som inneholdt 15 år med selskaper, mange og omstendelige rettsprosesser og et stort persongalleri. Vi måtte underveis justere kursen og gjøre avgrensninger for hva slags materiale vi faktisk skulle gå videre inn i, og vi la da vekt på at utgangspunktet vårt var å forsøke å finne ut hva som hadde skjedd med de offentlige pengene som var overført til IMHL.

Kilder, samtidig imøtegåelse og utfordringer

Kontoret som forsvant og et krangete advokatselskap

Det var viktig for oss å få så mye informasjon som mulig fra de involverte partene i sakene, både fordi det var vesentlig for å opplyse om de faktiske forhold, men også fordi vi måtte strekke oss spesielt langt for å ivareta kravet til samtidig imøtegåelse all den tid vi jobbet med en sak der det ble indikert at det har foregått svindel. Men det var ikke lett å få folk i tale: Telefonhenvendelser ble ignorert, eposter ikke besvart. Selskaper som fantes på papiret, viste seg å være nedlagt. De få gangene vi fikk tak i mennesker opplevde vi at viljen til å besvare spørsmål stort sett var fraværende.

Kontoret til IMHL var oppført med to telefonnumre på selskapets egen nettside og på EBRDs prosjektside. Vi forsøkte å ringe i flere uker, men fikk aldri noe svar. Vi sendte også e-poster med en rekke spørsmål til selskapets oppgitte e-postadresser. Vi fikk ingen svar, men heller ingen feilmeldinger som tydet på e-postadressene ikke var aktive. Som nevnt var det også resultatløst å oppsøke adressene i Moskva.

Etter en rekke fånyttede forsøk klarte vi å få tak i vedkommende som var oppført som IMHLs representant i EBRDs prosjektdatabase. Han besvarte et anrop på mobiltelefon en kveld i oktober. Dette var en viktig kilde, fordi det var han som hadde signert e-postene som var sendt fra IMHL til Appleby, der blant annet Elena Uvarovas rolle ble nevnt. Men han var ikke interessert å svare på spørsmål. Det ble nærmest en daglig rutine å ringe telefonnumrene vi hadde på Glukhovskoj, men vi fikk aldri svar. Ekskona ville ikke svare på flere spørsmål, og aktørene bak IM International var som sunket i jorden. Den “felles vennen” som utgjorde linken mellom Julia og Elena satt i husarrest på grunn av en korrupsjonssak som involverte en guvernør i Russland, og var følgelig utilgjengelig. Vi valgte å anonymisere vedkommende siden vi ikke kunne dokumentere at han hadde hadde en aktiv rolle i selskapsstrukturen rundt IMHL.

Vi fryktet også å bli møtt med en kald skulder fra Elena Uvarova og gikk derfor offensivt ut med håp om at hun ville gjøre seg tilgjengelig. Vi sendte spørsmål til flere epost-adresser og melding på Facebook. I tillegg la vi inn en kommentar på Instagram, der hun var svært aktiv, med beskjed om at vi ønsket å snakke med henne. Den manglende responsen fra andre kilder gjorde at vi ikke hadde de største forhåpningene, men etter noen dager tikket det inn en lengre tekst på russisk. Denne besvarte ingen av spørsmålene vi hadde stilt, men var mer en teknisk gjennomgang av gruveprosjektet i Altai og en generell anklage om at vi ikke var “ansvarlige journalister”. Måten brevet var formulert på, sammenlignet med hvordan Elena Uvarova uttrykker seg i sosiale medier og på egen nettside, støttet opp under et inntrykk av at det her var andre som trakk i trådene.

Vi ønsket også stille advokatselskapet Appleby spørsmål om deres rolle og eventuelle kjennskap til Glukhovskoj. De ønsket aldri å svare på spørsmål, men kom med implisitte trusler og motkrav, inkludert at de ville ha utlevert alle dokumenter vi satt på om deres rolle i saken. Mye tid gikk til å utarbeide omfattende svarbrev til Appleby, uten at korrespondansen endte opp med å tilføre saken noe.

Den viktigste aktøren å konfrontere var likevel EBRD. Det var åpenbart oppsiktsvekkende at en aktør som forvalter milliarder av fellesskapets midler, og angivelig har svært strenge etiske standarder og rutiner for “due diligence”, hadde klart å komme i en situasjon der de hadde investert - og tapt - en stor pengesum i en tvilsom virksomhet kontrollert av nettverket til en svindeletterlyst russer. NHH-professor og korrupsjonsekspert Tina Søreide og Ivar Kolstad ved Christian Michelsens institutt påpekte at EBRD hadde et “betydelig ansvar” for å redusere risiko og risiko for svindel, spesielt siden de forvaltet penger som hadde opphav fra skattebetalerne.

Enkle undersøkelser kunne avdekket at en av de involverte, som satt i styret, var etterlyst av Interpol. Deretter var pengene blitt borte. Hvordan kunne banken gå på en slik smell? Vi sendte en epost med 20 spørsmål til banken, men ingen av disse ble konkret besvart. Istedenfor fikk vi et generelt utspill om rutinegjennomgang, og at de overordnet drev en lønnsom virksomhet. Bankens talsmann skrev videre at Imperial Mining-prosjektet var vedtatt mens russiske Elena Kotova var en del av bankens styre, og at hun drev med “korrupte aktiviteter”, uten at det ble spesifisert hva slags tilknytning denne vage påstanden hadde til Imperial Mining-investeringen.

Forsøk på å stille oppfølgingsspørsmål ble avvist. Banken hadde utpekt sin syndebook.

Hun som fikk skylden

Vi ble kjent med navnet Elena Kotova underveis i researcharbeidet. Navnet hennes dukket opp i forbindelse med en annen sak som ble omtalt i britiske medier i 2010, da hun ble beskyldt for å ha krevd bestikkelser for at EBRD skulle gi lån. Hun ble senere dømt i Russland, før hun ble benådet noen år senere.

Kotova skal vise seg å være den eneste av aktørene som er villig til å faktisk svare på spørsmål fra oss, men det er likevel at hun har en tydelig agenda: Å renvaske seg selv fra EBRDs påstander. Hun kom med en rekke svært detaljerte påstander om hva som skjedde i EBRD, der hovedbudskapet er at hun forsøkte å advarte EBRDs ledelse om at Glukhovskoj var under etterforskning, uten dette fikk noen konsekvenser for investeringsplanene. Basert på dette sendte vi nye spørsmål til EBRD, men det var fremdeles ingen vilje til å gi konkrete svar, utover å avvise Kotovas påstander. Det var åpenbart at EBRD ikke hadde noe ønske om å bidra til å oppklare hvordan banken kunne gå på en så alvorlig smell. Det var spesielt påfallende, i lys av at EBRD trakk frem Elena Kotova som den ansvarlige, at banken hadde fortsatt å investere penger i IMHL etter at Kotova ble avsatt fra EBRD i 2010. I september 2011 ble det overført ytterligere 1,4 millioner, viste aksjonæroversikten vi satt på.

Risikoen ved å bruke russiske kilder

En gjennomgående utfordring ved mange av de russiske nettkildene, er faren for juks og feil. Mange av nyhetsartiklene, selv i seriøse, troverdige aviser, baserer seg på anonyme kilder og til dels synsing. De viktigste opplysningene kontrollerte vi derfor alltid fra flere kilder før publisering. Opplysningen om at EBRDs russiske partner Glukhovskoj ble etterlyst allerede i 2005 på Interpol, fikk vi for eksempel hjelp til å dobbeltsjekke med hjelp av den dyktige russiske journalisten Sergej Kanev. Russiske politimyndigheter ønsket selv ikke å bekrefte dette. Alt samarbeid med russiske kilder skjedde åpent, uten noen som helst motytelser eller betaling. Vi valgte også ikke å bruke kryptering eller andre sikkerhetstiltak i kommunikasjonen med dem. Å opptre åpent som journalist var kanskje den viktigste måten å beskytte både oss selv og kildene: I dagens klima i Russland tror vi det er en

viktig og fornuftig sikkerhetsregel, selv om det ikke er noen garanti hvis sikkerhetsmyndighetene eller andre først bestemmer seg for å lage problemer.

Om å være kritisk til egne funn

Det var utfordrende å være i en situasjon der vi i så liten grad hadde kilder som kunne utfordre eller korrigere våre funn og tolkningen av disse. Det innebar en risiko for at vi kunne gå oss vill i egne hypoteser. Et sentralt motspørsmål var om dette faktisk var en legitim virksomhet og hvorvidt forklaringen på de tapte pengene kunne være at planene hadde feilet av eksterne årsaker. Etterhvert som vi avdekket at selskapet bevisst ble tappet for penger av eierne, så vi at dette fremsto som lite sannsynlig.

Spesielle erfaringer

Å bruke kildemateriale som ikke er ment for offentligheten

En stor del av dokumentasjonen vi har brukt i denne saken, er offentlige dokumenter som hvem som helst kan hente ut fra ulike kilder, registre og databaser. Samtidig er det ikke til å underslå at materialet fra Appleby, som vi har fått tilgang til gjennom Paradise Papers-samarbeidet, har bidratt med viktige brikker i puslespillet. Appleby har i eposter til oss, ICIJ og gjennom pressemeldinger gjort det klart at de tar sterk avstand fra at opplysninger om kundeforhold blir offentlige. For oss har tilnærmingen vært at vi mener at den offentlige interessen dokumentene har, i dette tilfellet knyttet til hvordan over 120 millioner offentlige kroner er tapt, er så stor at vi mener dette må legges større vekt enn Applebys kommersielle interesser.

Internasjonalt samarbeid og verdien av å bidra

For Aftenposten var EBRD-saken et av våre viktigste bidrag i den internasjonale dugnaden som et prosjekt som Paradise Papers er. Underveis delte vi funnene våre i ICIJs forum, og saken ble også oversatt og delt med våre samarbeidspartnere.

På denne måten fikk vi et multilateralt nedslagsfelt, noe som var naturlig: Denne saken hadde forgreininger til en rekke land og burde være relevant for alle 64 land som har eierandeler og bidrar til å finansiere EBRD. Den er et godt eksempel på hvordan også journalistikken må være grenseoverskridende, når pengestrømmene vi jakter på, er det. Funnene våre ble publisert i medier i Russland, Frankrike, Malta, Slovenia og Nederland.¹⁴

Vi må erkjenne at en sak som dette ikke nødvendigvis vil få den samme dynamikken på hjemmebane som en avsløring knyttet mer eksplisitt til norske forhold. EBRD er en multilateral organisasjon der Norges innflytelse, sammenlignet med større land og for eksempel EUs rolle, er relativt marginal (selv om norske skattebetalere har bidratt med over én milliard kroner).

Til venstre: Aftenpostens avsløring ble blant annet forsideoppslag i Maltas største avis og i Moscow Times.

¹⁴ Et utvalg av de internasjonale artiklene: Moscow Times: <https://goo.gl/oTyr6T> Times Malta: <https://goo.gl/i1wqkz> Le Monde: <https://goo.gl/WHafKB> Delo: <https://goo.gl/mEYQof> Trouw: <https://goo.gl/eEuKkP>

EBRDs organisering og kompliserte eierstrukturer er tilrettelagt for ansvarspulverisering, og det åpner for en interessant problemstilling: Hvem kan egentlig stilles politisk til ansvar når en multilateral organisasjon, som forvalter tilsvarende flere hundre milliarder offentlige kroner, gjør så alvorlige feil som vi har dokumentert?

Journalist-attentatet på Malta

I slutfasen av arbeidet med dette prosjektet ble Maltas mest kjente gravejournalist Daphne Caruana Galizia drept i et bombeattentat. Hun var kjent for å avsløre korrupsjon, rolleblanding og nepotisme i det politiske systemet og hadde blant annet kritisert Joseph Bannister i krasse ordelag. Sønnen hennes, Matthew Caruana Galizia, jobber for ICIJ og var en del av Paradise Papers-prosjektet. Han var engasjert i denne saken og bisto oss med lokale undersøkelser og know-how etterhvert som vi fant spor som førte til Malta. Denne tragiske hendelsen kom følgelig tett på. Det opplevdes derfor spesielt viktig å kunne bidra med en avsløring som satte dagsorden på Malta. Samtidig er dette en brutal påminnelse om at journalistikk er en risikoyrke i mange land, selv innenfor EU.

Konsekvenser og avslutning

Funnene våre ble i november presentert for EU-parlamentets spesialkomité mot hvitvasking og skatteunndragelse¹⁵. Komiteen foreslo et krav om at EBRD, som i stor grad finansieres av EUs medlemsland, må gjøre mer for å bekjempe “ikke-transperente investeringsstrukturer”. I desember vedtok EU-parlamentets flertall at EU-kommisjonen skal publisere en offentlig årlig rapport som blant annet tar for seg hva kommisjonen har gjort for å unngå at EU-midler til EBRD ender opp i svindel eller skatteunndragelser. I rapporten skal det også redegjøres for EBRD-betalinger som involverer selskapsstrukturer med tilknytninger til skatteparadis.¹⁶

EBRD har opplyst at de har styrket sine interne retningslinjer etter fadesen med Imperial Mining og de offentlige pengene som er tapt. På Malta hadde det tidligere vært avsløringer om at Joseph Bannister hadde tvilsomme dobbeltroller, og denne saken førte til en ny offentlig debatt om finanstilsynet-lederens rolle. I desember ble det klart at Bannister vil tre ut av rollen fra mars 2018.

IMHL er slettet fra selskapsregisteret på Isle of Man og selskapets nettside er borte. Samtidig er det fremdeles aktivt i det russiske rettssystemet. Det har nå gått til rettssak mot Rosnedra for å få lisensene sine tilbake. Denne rettssaken blir den 36. rettsprosessen som involverer selskapet.

Hvor Aleksandr Glukhovskoj befinner seg er i skrivende stund fremdeles uklart.

Oslo, 13. januar 2018.

Per Anders Johansen, Henning Carr Ekroll, Nina Selbo Torset og Andreas Bakke Foss.

¹⁵ <http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/133985/5%20-%2001%20Paradise%20Papers%20hearing%20ICIJ.pdf>

¹⁶ [http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/135340/P8_TA-PROV\(2017\)0491_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/135340/P8_TA-PROV(2017)0491_EN.pdf) (Punkt 26)